

آثار و پیامدهای مالی قبل و بعد از خصوصی سازی صنعت و معدن

محمد محبی^۱، محمد حسین رنجبر^۲، کوروش آزادی پور^۳

^۱ هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

^۲ هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

^۳ کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قشم

چکیده

این مقاله آثار و پیامدهای مالی قبل و بعد از خصوصی سازی صنعت و معدن بررسی می کند، مسئله اصلی این پژوهش یافتن یک ترکیب بهینه دارایی و سرمایه گذاری در حالت خصوصی مؤسسات و شرکت های تحت پوشش صنعت و معدن می باشد. هدف اصلی تحقیق شناسایی متغیرهای «ترکیب بهینه دارایی» و «نرخ بازده سرمایه گذاری شرکت ها» می باشد. از این رو، جامعه آماری این پژوهش کارمندان تعدادی از شرکت ها و مؤسسات خصوصی و قلمرو زمانی پژوهش سال ۱۳۹۳ می باشد و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه می باشد، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۶۰ نفر برآورد شده است. در انتخاب نمونه به صورت تصادفی افراد برای پاسخ گویی به سؤالات انتخاب شده و پرسشنامه بین آنها توزیع شده است. برای آزمون فرضیه های تحقیق از آزمون تی یک نمونه ای استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که: ترکیب سبد دارایی شرکت های و مؤسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر می کند و نرخ بازده سرمایه گذاری های شرکت های و مؤسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می یابد.

کلمات کلیدی: خصوصی سازی، سرمایه گذاری، صنعت و معدن، دارایی

مقدمه

خصوصی سازی فرآیندی است که طی آن شرکت ها و تاسیسات دولتی به بخش خصوصی سپرده می شود و در مفهوم وسیع خصوصی سازی عبارت از فرهنگی است که توسط آن دولت و تمام نهادهای تصمیم گیرنده آن به این باورند که کارمردم را باید به مردم واگذار کرد. خصوصی سازی اصطلاحی فراگیر و متنوع است که می توان مفاهیم متعددی از قبیل بهبود عملکرد، انتقال مالکیت و مدیریت، آزادسازی، بازارگرابودن، ایجاد شرایط رقابت کامل، واگذار، حذف مقررات دست و پاگیر و ... را شامل می شود. پدیده خصوصی سازی به عنوان یک راه عملی برای اصلاح ساختار مدیریت و انتقال برخی از امور دولتی به بخش خصوصی ابتدا در کشورهای اروپایی به پیشگامی انگلستان در دهه های گذشته تحقق یافته و با استفاده از تجربه کشورهای موفق در امر خصوصی سازی، اکثر کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه از جمله کشورهای جنوب شرق آسیا بعد از دهه هشتاد اقداماتی در راستای خصوصی سازی صنایع دولتی نموده اند و کشور ایران نیز در سالهای اخیر به منظور تحقق این مهم، گامهای موثر و بزرگی برداشته است.

حدود و نحوه دخالت در اقتصاد همواره موضوع بحث و مجادله بسیاری از اقتصاددانان بوده است. هر چند که اعتقاد اقتصاد دانان کلاسیک نظیر آدام اسمیت، دیوید ریکاردو، ژان باتیست سی و ... نفی کامل نقش دولت ها نبوده است، اما می توان عنوان کرد که اعتقاد آنان دخالت دولت در حوزه بسیار محدود بوده است. این اندیشه غالب در دهه اول و دوم قرن ۲۰ میلادی بوده است. پس از جنگ جهانی اول و به خصوص پس از بروز بحران بزرگ غرب طی سال های ۱۹۳۳ - ۱۹۲۹، تاثیرگذاری سیاست های کلاسیک مورد تردید واقع شد و لزوم دخالت بیشتر دولت نسبت به گذشته احساس شد. به گونه ای که پس از پایان جنگ جهانی دوم میزان و نوع و نحوه دخالت دولت ها در امور اقتصاد و همچنین هدایت روند رشد و توسعه اقتصادی این کشورها به نحوی جدی تر مطرح شد.

براین اساس لازم بود که دولت های کشورهای در حال توسعه نیز براساس تئوری های جدید توسعه دخالت بیشتر در اقتصاد داشته باشد و وظایف سنگین تری را به عهده داشته باشند به گونه ای که طی دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی این دخالت در این کشورها بسیار توسعه یافت و در حقیقت این سیاست از تفکر اقتصاددان معروف انگلیسی، جان مینارد کینز و طرفدارانش یعنی کینزین ها تبعیت می کرد. در این زمینه تئوری های رشد متوازن فورکس، میردال و ... را می توان نام برد.

ولی پس از گذشت مدت زمانی به دلیل عدم کارایی بنگاه های بخش دولتی و همچنین عدم موفقیت آنها در رسیدن به اهداف مورد نظر بحث خصوصی سازی مطرح شد که این امر از اواسط دهه ۸۰ به بعد تحت تفکر اقتصاددانانی به نام نئوکلاسیک ها یا پول گراها مطرح و در بسیاری از کشورهای جهان تاثیر خود را گذاشت. برای مثال در دهه ۸۰ و پس از روی کار آمدن مارگارت تاچر در انگلستان این موضوع اهمیت فراوانی یافت و به سرعت توسط دولت مربوطه گسترش یافت.

در این مقاله سعی بر این است که بهترین ترکیب دارایی ها و سرمایه گذاری ها و تولیدات شرکتها و موسسات در حالت خصوصی مشخص گردد و همچنین سعی خواهد شده به این سؤالات پاسخ داده شود که در گذر از فضای دولتی حاکم بر صنعت و معدن کشور به سمت فضای رقابتی و به بیان دیگر گسترش خصوصی سازی و فراهم نمودن عنوان زمینه های آزادسازی در صنعت و معدن سودمیزان تولیدان شرکت ها و سازمانهای زیرپوشش صنعت و معدن کشور، به چه نحو تغییر پیدا خواهد کرد. در این تحقیق فرض بر این است که آزادسازی و تسهیل مقررات به منظور حضور شرکتهای و موسسات خصوصی فراهم می باشد و ما بدنبال تغییرات در ترکیب دارایی ها و سرمایه گذاری ها و تولیدات و سود این گونه شرکتها و موسسات می باشیم. هدف از انجام این مقاله علمی، یافتن

یک ترکیب بهینه دارایی و سرمایه‌گذاری در حالت خصوصی مؤسسات و شرکت‌های تحت پوشش صنعت و معدن است. اصلی‌ترین هدف این مقاله، ارائه یک نوع مدیریت سرمایه‌گذاری در مؤسسات و شرکت‌های تحت پوشش که خصوصی شده‌اند جهت ارائه راهکاری که ریسک را کاهش و بازده را به حداکثر برساند، عدم توجه به جنبه‌های خصوصی سازی می‌تواند عواقب نامطلوبی به دنبال داشته باشد به طوری که مزایای اقتصادی آن را تحت الشعاع قرار دهد. بنابراین به جهت یافتن یک طرح کامل و همه‌جانبه در خصوصی سازی صنعت و معدن توجه به تجربه خصوصی سازی صنعت و معدن در سایر کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته نیز توصیه می‌گردد.

مبانی نظری

خصوصی سازی

از واژه خصوصی‌سازی تعاریف متعدد و گوناگونی شده است نظیر «خصوصی سازی فرآیندی است که طی آن دولت امکان انتقال وظایف و دارائی‌های خود را به بخش خصوصی فراهم می‌کند» و خصوصی سازی به معنی برقراری نظام جدید بر اساس مکانیزم‌های بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصاد است. خصوصی سازی در مفهوم اشاعه فرهنگی یعنی فراهم کردن زمینه افزایش مشارکت مردم در کلیه سطوح در امور اقتصادی جامعه. از این رو خصوصی سازی اصطلاحی فراگیر و متنوع است که به کنترل عملیاتی و مالی مؤسسات دولتی و واگذاری به بخش خصوصی اشاره می‌کند. به عبارت دیگر خصوصی سازی حذف هر نوع کنترل و دخالت در برقراری مکانیزم عرضه و تقاضا است. انتقال مالکیت یا کنترل بنگاه‌های اقتصادی از دولت به بخش خصوصی را هم می‌توان به عنوان تعریف خصوصی سازی پذیرفت (نریمانی، مرتضی).

اهداف خصوصی سازی

در اکثر کشورها، خصوصی سازی به عنوان روشی جهت منطقی کردن ساختار اقتصادی، کاهش فشارهای مالی واحد‌های دولتی، بالابردن کارائی منابع، گسترش مالکیت، تجهیز منابع مالی، حداکثر استفاده از تخصص‌های موجود، تقویت انگیزه‌های کاری، کاهش بوروکراسی، مقابله با کسری در تراز پرداخت‌ها، کسب درآمد و کاهش بار سنگین خدمات دولت پذیرفته شد بطوری که شمار کثیری از کشورها یا این سیاست را انجام دادند یا در حال اجرای آن هستند. اهداف خصوصی سازی در هر کشور با توجه به سیاست‌ها، برنامه‌های اقتصادی و راهبردهای کلی جامعه اتخاذ می‌شود. از آنجایی که راهبردها و برنامه‌های اقتصادی در کشورها متفاوت است در نتیجه خصوصی سازی نیز در هر کشور به دنبال اهداف ملی و بومی خاص است و در هر کشور ممکن است اهداف خاص در اولویت قرار گیرد. در کشورهای صنعتی پیشرفته و توسعه یافته از نظر اقتصادی، فرآیند خصوصی سازی به دنبال اهدافی مانند افزایش کارائی، کسب درآمد و کاهش بار مالی دولت است در حالی که در کشورهای در حال توسعه با توجه به مشکلات و شرایط توسعه نیافتگی، خصوصی سازی به دنبال اهداف وسیع‌تری است و باید به مشکلات و تنگناهای بیشتری پاسخ دهد. در این کشورها، بالابردن کارائی تخصیص منابع، استفاده بهینه از منابع مالی شرکت‌ها، کاهش حجم دخالت دولت در اقتصاد، سپردن تخصیص منابع به مکانیزم خود سامان بخش بازار، مقابله با نقدینگی سرگردان، ایجاد فضای رقابتی و امن برای سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت، دستیابی به فنون جدید مدیریت، دسترسی به سرمایه و تکنولوژی خارجی و در نهایت هدف‌های توزیع ثروت و درآمد از مهم‌ترین هدف‌هایی هستند که خصوصی سازی دنبال می‌کند (نریمانی، مرتضی).

سابقه خصوصی سازی در ایران

شروع برنامه‌های خصوصی سازی در ایران به پیاده سازی الگو و سیاست‌های تعدیل اقتصادی صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در دوران سازندگی بر می‌گردد. پس از انقلاب (که منجر به دولتی شدن بخش عظیمی از اقتصاد ایران شد) به تدریج حجم دولت بزرگتر شد. در دوران سازندگی و با اجرای سیاست‌های تعدیل اقتصادی و پیاده سازی الگوی خصوصی سازی دیکته شده از سوی سازمان‌های بین‌المللی برای برون رفت از بحران‌ها و دستیابی به رشد اقتصادی مناسب نخستین گام‌ها در جهت کاسته شدن از نقش دولت در بازار و اقتصاد برداشته شد. برای یک خصوصی سازی موفق حداقل نباید توان و کارایی

بخش خصوصی از دولت کمتر باشد چرا که در غیر این صورت هدف اصلی از خصوصی سازی که همان افزایش کارایی است محقق نمی‌شود (احمدی، منصور).

خصوصی سازی از منظر قوانین

قانون برنامه سوم توسعه به عنوان اولین مجموعه یکپارچه، برنامه خصوصی سازی را در فصل سوم خود ترسیم کرده است. براین اساس هیئت وزیران و هیئت عالی واگذاری به عنوان نهادهای سیاستگذار در برنامه خصوصی سازی و سازمان خصوصی سازی و شرکتهای مادر تخصصی به عنوان عوامل اجرایی تعریف شده اند. از دیگر قوانین مهمی که در سال ۱۳۸۱ مورد تجدیدنظر قرار گرفته و قانون جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی است که با اعمال این قانون علاوه بر رونق بازار سرمایه به اشتغال زایی و رشد و توسعه کشور در همه ابعاد را فراهم می‌آورد (قرباغی، علیرضا).

در این چارچوب اسامی شرکتهای قابل فروش، انحلال و ادغام و برنامه زمانبندی و روش فروش آنها پس از تایید هیئت عالی واگذاری به تصویب هیئت وزیران می‌رسد و هیئت عالی برنامه سالانه فروش سهام شرکتهای مذکور را تعیین و سیاستها و خط مشی های اجرایی لازم را تدوین و تعیین می‌کند.

به منظور فراهم آوردن راهکارهای اجرایی برنامه خصوصی سازی، آیین نامه های ((قیمت گذاری سهام، تخفیفها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران))، ((برقراری نظام اقساطی فروش سهام)) و ((تعیین اولیتهای فروش))، آیین نامه موضوع ماده ۱۵ قانون برنامه سوم توسعه پس از تایید هیئت عالی واگذاری به تصویب هیئت وزیران رسیده است. در آیین نامه های یادشده شیوه های مختلف قیمت گذاری سهام شرکتهای سودده و زیان ده تعریف شده است. خریداران درقبال پذیرش تعهداتی چون حفظ و توسعه سطح اشتغال، سرمایه‌گذاری جدید و اعمال اقدامات خاص به منظور حفظ محیط زیست و نظایر آنها از تخفیفاتی چون کاهش پیش قسط و افزایش دوره اقساط و دریافت تخفیف در سود اقساط برخوردار خواهند شد. با تایید هیئت عالی واگذاری خریداران تحت ضوابط مصوب در آیین نامه می‌توانند از امتیاز فروش اقساطی بهره مند شوند.

دلایل خصوصی سازی

سیاست واگذاری فعالیت های اقتصادی به بخش خصوصی و محدود کردن حوزه فعالیت دولت و بخش دولتی در دو دهه اخیر در جهان رواج بی سابقه ای یافته است و امروزه کم و بیش در تمامی کشورهای جهان چه توسعه یافته و چه در حال توسعه در ابعاد بسیار گسترده ای به مرحله اجرا درآمده است. سابقه و منطق مداخله بخش دولتی در فعالیتهای اقتصادی هر چه باشد، تجربه جهان امروز نشان داده که دست کم کناره گیری بخش دولتی از فعالیتهای اقتصادی به ندرت از روی میل صورت می‌گیرد و در بیشتر موارد الزامات جهانی و دیگر مواردی که در ذیل خواهد آمد باعث خصوصی سازی شرکتهای دولتی می‌گردد.

-خصوصی سازی خواست شرکتهای چندملیتی

زمانیکه اصلاحات ارضی در ایران مطرح گردید دستگاههای دولتی تبلیغ می‌کردند که گویا این امر یک مسئله داخلی است و دولت ایران برای اصلاح وضع اقتصادی کشور تصمیم به اینکار گرفته است. تعداد زیادی از سازمانهای سیاسی اپوزیسیون آن زمان نیز موضوع اصلاحات ارضی را چنان مطرح می‌کردند که گویی بر اثر فشارهای داخلی ضرورتی پیش آمده است (احمدی، علی) اکثر موافقان یا مخالفان اصلاحات ارضی توجه نداشتند که با یک مسئله بین المللی و جهانی روبرو هستند و تصمیم نه در داخل ایران بلکه در خارج گرفته شده است و این مسئله محدود به ایران نبود. همچنین است در ارتباط با بحث خصوصی سازی که یک مسئله جهانی است که در این تصمیم همه شرکتهای چندملیتی که مرکز ۹۰ درصد آنها در کشورهای سرمایه داری واقع شده دخالت دارند.

-فشارهای مالی

در اغلب کشورها، بدهیهای داخلی و خارجی هر دو تا سطوح تحمل ناپذیری افزایش یافته اند. طبق گزارشهای بانک جهانی، برای کشورهای در حال توسعه بطور کلی نسبت بدهی به تولید ناخالص داخلی بین سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۸ از ۱۵/۷٪ به ۴۲٪ افزایش یافته و بیش از دو برابر شده، این افزایش برای کشورهای به شدت بدهکار و کم درآمد آفریقا حتی شدیدتر بوده است

با افزایش سطح بدهی، دولتها به ناگزیر روشهای اقتصادی دیگری در نظر گرفتند تا بار مالی بر روی بخش عمومی را کاهش دهند که یکی از این روشهای خصوصی سازی می باشد (احمدی، علی).

- عملکرد ضعیف مؤسسات عمومی

از جمله دلایل اصلی افزایش بدهکاری، عملکرد ضعیف مؤسسات بخش عمومی است. حتی در کشورهای با درآمد متوسط نیز سطح عملکرد مؤسسات دولتی مایوس کننده است. چنین تجربه ای همگانی باعث گردیده تا بسیاری از سیاستگذاران بخشهای اقتصادی برای رهایی از این معضل پیشنهاد خصوصی سازی را ارائه نمایند (احمدی، علی).

- اثر گذاری دیگر نمونه های موفق

تصمیم گیران واز همه مهمتر، عموم مردم کشورهای در حال توسعه از کامیابیها و ناکامیهای کشورهای دیگر به سرعت آگاه می شوند. از همه مهمتر تجربه موفق انگلستان در زمینه خصوصی سازی بود که به فروش سی موسسه عمومی پرداخت و شمار سهامداران از دو میلیون نفر در سال ۱۹۷۹ به ۱۲ میلیون نفر در ده سال بعد افزایش یافت. در حالیکه برخی به الگوهای موفق توسعه در غرب می نگرند. گروهی دیگر به اقتصادی های به سرعت رشد یابنده آسیا (سنگاپور، هنگ کنگ، تایوان) چشم می دوزند که برای تامین رشد و توسعه عمدتاً بر بخش خصوصی متکی بوده اند (احمدی، علی).

- ارتقاء کارائی و ایجاد تعادل اقتصادی

بر اساس تصویب نامه هیئت دولت، خصوصی سازی در جهت حصول به هدفهای زیر انجام می پذیرد.

- ارتقاء کارائی فعالیتها
- کاهش حجم تصدی دولت در فعالیتهای اقتصادی و خدماتی غیر ضرور
- ایجاد تعادل اقتصادی
- استفاده بهینه از امکانات کشور

توجه به دلایل نشان میدهد که سیاست خصوصی سازی از یک سو تحت تأثیر مجموع سیاستهای محوری تعادل اقتصادی، آزادسازی بخش خصوصی و فعال کردن بازار قرار داشته ولی از سوی دیگر فشار زیاندهی مستقیم واحدهای دولتی بر بودجه دولت که به ایجاد کسر بودجه و افزایش یارانه منجر شده است دولت را به سمت کاهش حجم تصدی خود و ارتقاء کارائی فعالیتها متمایل کرده است؛ و خصوصی سازی را بعنوان یک ابزار تعادل سازی، فعال کردن بخش خصوصی و کاهش نقش اقتصادی دولت و استفاده بهینه از امکانات کشور در جهت افزایش کارائی انتخاب نموده اند (احمدی، علی).

عملکرد خصوصی سازی در صنعت و معدن

بررسی وضعیت واحدهای واگذار شده در حوزه صنعت بیانگر عدم موفقیت در دستیابی به اهداف ترسیم شده برای این حوزه است. ناکامی ای که باید در پرتو موانع و مشکلات عمیق و ساختاری بررسی شود که در کلان اقتصادی - سیاسی کشور وجود دارد و بالطبع صنعت نیز نمی تواند بر کنار از این فضا و بسترهای غیرمستعد باشد. توجه به وضعیت واگذاریها در دو دوره ۷۰ تا ۸۴ و ۸۴ به بعد تا حدودی بیانگر این ادعاست. چنانکه موفقیت نسبی خصوصی سازی در دوره سالهای ۷۰ تا ۸۴ علیرغم میزان اندک واگذاریها نسبت به دوره بعدی را باید در ایجاد بستر سازیهای لازم و ایجاد فضای باز اقتصادی و کسب و کار جستجو کرد. استقرار نظام تعرفه ای و حذف کامل موانع غیر تعرفه ای، اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم، تک نرخی شدن ارز، تجمیع عوارض و کاهش میزان آن، تهیه و اجرای قانون نوسازی و بازسازی صنایع از جمله اقداماتی بود که گرایش قوای کشور را به سمت باز شدن اقتصاد، رونق تولید و کسب و کار مولد نشان می داد و بخش خصوصی را برای حضور در عرصه رقابت، جذب و حمایت می کرد. بالعکس در دوره سال ۸۴ به بعد به سبب تشدید سیاستهای ضد خصوصی سازی نظیر تشدید قیمت گذاری و تزیرات، حضور گسترده دولت و سازمانهای دولتی در پروژه های صنعتی، دستوری شدن سیاستهای مالی و بانکی، کاهش سطح ارتباط و تعامل با خارج، اگر چه واگذاریها به سبب اعلام بند ج سیاستهای اصل ۴۴ به لحاظ کمی رشد فوق العاده ای کرد اما «خصوصی سازی» در محاق قرار گرفت (سعیدی، پرویز).

علت اصلی این تفاوت در کمیت و کیفیت واگذاری‌ها طی دو دهه اخیر را می‌توان در فضای سیاسی و خصائل و ویژگی‌های نفع برندگان از این واگذاری‌ها در بین جناح‌های حکومتی یعنی تکنوکرات‌ها از یک سو و نهادها و ارگان‌های خاص و ویژه از سوی دیگر جستجو کرد.

انتقاد به واگذاری‌های انجام شده طی سال‌های اخیر چنان بود که حتی با اعتراض چندین و چند باره رئیس مجلس شورای اسلامی نیز مواجه شد. علی لاریجانی در دیدار با وزیر و مسئولان وزارت صنایع و معادن از نحوه اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی انتقاد کرد و گفت روند کنونی در جهت عمل به سیاست اجرایی کردن اصل ۴۴ قانون اساسی نیست و با روح قانون سازگاری ندارد. وی یاد آور شد که متصدیان صنعت باید بدانند که اصل ۴۴ قانون اساسی باید به گونه‌ای اجرا شود که بهره‌وری بالا برود ... و نمی‌توانیم به صورت صوری مدیریت‌ها را عوض کنیم حدود یک ماه بعد نیز علی لاریجانی هنگام صحبت از سیاست‌های اصل ۴۴ بار دیگر به نحوه اجرای این اصل در صنعت پرداخت و گفت که به دوستان‌مان در وزارت صنایع و معادن پیشنهاد می‌کنم که اگر صنعت خصوصی شود بهتر است و کسی که وزارتی را در دست دارد نباید تصور کند که اگر همه جا زیر نظر خودش باشد بهتر است ... ۳۷ درصد سهام خودروسازان در اختیار دولت است و شرکت‌هایی همچون شستا و بانک ملی و شرکت رنا که هنوز مدیریت آنها سیال است، این سهام را در اختیار دارند در سال گذشته نیز ۱۱۵ نماینده مجلس اعلام کردند از توضیحات وزیر صنایع و معادن برای اجرای کامل سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری شرکت‌ها به بخش خصوصی تحت پوشش این وزارتخانه قانع نشده‌اند. چنانکه رئیس کمیسیون اصل ۴۴ مجلس عنوان داشت که از مجموع پنج شرکت بزرگ تحت پوشش وزارت صنایع شامل فولاد مبارکه، فولاد خوزستان، شرکت مس، شرکت آلومینیوم و ذوب آهن اصفهان، چهار شرکت همچنان در اختیار دولت است (فولاد مبارکه، فولاد خوزستان، شرکت مس و ذوب آهن اصفهان). به گفته وی این مسئله با قانون تجارت مغایرت ندارد اما با روح سیاست‌های اصل ۴۴ همخوان نیست، چرا که در این اصل موضوع مهم کاهش تصدی‌گری دولت است. بیان این کاستی مهم در واگذاری‌ها یعنی عدم کاهش تصدی‌گری دولت و گسترش سرمایه‌گذاری‌های دولتی در درون خود به معنای عدم افزایش کارآیی استفاده بهینه از منابع و کاهش انحصار و افزایش رقابت‌پذیری به عنوان اهداف اصلی واگذاری واحدهای صنعتی است و این همه یعنی شکست خصوصی‌سازی در حوزه صنعت کشور.

اگر شکست خصوصی‌سازی در صنعت کشور را می‌بایست با ذکر ادله ارائه و اسناد ثابت کرد اما ناکامی خصوصی‌سازی در عرصه کلان کشور (که البته صنعت نیز بخش مهمی از آن است) و قرار است تا سال ۹۳ حدود ۱۵۰ هزار میلیارد تومان سهام دولتی را واگذار نماید، شاید چندان نیاز به جستجو نداشته باشد. مهمترین سند عدم موفقیت پروژه خصوصی‌سازی را می‌توان در آماري یافت که رئیس کمیسیون ویژه اصل ۴۴ مجلس شورای اسلامی از عملکرد دو دهه خصوصی‌ازی ارائه داده است:

- ارزش کل واگذاری‌ها تا سال ۱۳۸۸: ۶۷ هزار میلیارد تومان و ۶۳ هزار میلیارد تومان از سال ۱۳۸۴ پس از ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴

- واگذاری ۳۴ هزار میلیارد تومان از ۶۳ هزار میلیارد تومان از طریق سهام عدالت

- واگذاری ۱۱ هزار میلیارد تومان از ۶۷ هزار میلیارد تومان در قالب رد دیون

- واگذاری ۲۱ هزار میلیارد تومان از ۶۷ هزار میلیارد تومان از طریق بورس

یک قلم از ۲۱ هزار میلیارد تومان واگذاری از طریق بورس، ۸ هزار میلیارد تومان مربوط به واگذاری سهام مخابرات به خریدار شبه دولتی بوده است (سعیدی، پرویز).

به گفته وی تنها ۱۰ درصد واگذاری‌ها به بخش خصوصی بوده است و سهم بخش تعاون هم تنها ۲ درصد بوده است. در این میان اما اتهامات مطرح شده در مورد درآمد حاصل از این واگذاری‌هاست که ظاهراً مشخص نیست چگونه و در کجا به مصرف رسیده است.

اگر بار دیگر به ابتدای مطلب باز گردیم و معیار قضاوت در باره ((خصوصی‌سازی)) را نه عواید ناشی از فروش و واگذاری‌ها و یا تعداد شرکت‌های واگذار شده و نرخ بازده سرمایه و ... که نشان داده شد که در این معیارها نیز عملکرد ناموفق بوده است و رئیس شورای رقابت به شکست کامل در این عرصه اعتراف می‌کند بلکه تأثیر این اقدام بر وضعیت مالی و معشیتی مردم،

ارتقاء عدالت اجتماعی و رقابت پذیر شدن اقتصاد و رشد اقتصاد ملی و غیره بدانیم آنجا نیز جز شکست دستاوردی را مشاهده نمی‌کنیم.

نقشهای دو سیستم ترویج دولتی و خصوصی

ترویج خصوصی اکثراً بر اساس نقشهای بیش سازی سود شکل میگیرد. این وضعیت، ترویج دولتی را بر اساس انتقال اجتماعی- اقتصادی از مناطق روستایی با نقشهای آموزش مدار، با تمرکز روی کشاورزان کوچک و متوسط و سایر بخشهای ضعیف مناطق روستایی، تمرکز میکند. بنابراین ترویج دولتی بر نقشهای توسعه ای متمرکز خواهد شد. در این میان نقش های ترویج خصوصی به این شرح میباشد:

- ۱- خدمات مشاوره مزرعه برای افزایش سود مخاطبان
- ۲- تهیه نهاده بموقع جهت افزایش تولید
- ۳- توسعه اطلاعات و آگاهی در مورد بازار
- ۴- به جریان انداختن تولید مخاطبان
- ۵- بازاریابی تولیدات مخاطبان
- ۶- افزایش تسهیلات اعتباری برای کشاورزان.

مروری بر تجربه های موفق جهانی (آخربعداز دلایل ناکامی)

مالزی در سال ۱۹۸۵ میلادی شروع به خصوصی سازی نمود، ولی از دهه ۹۰ به طور جدی آغاز به کار نمود و اعمال زیر را انجام داد:

- الف - ایجاد کمیته خصوصی سازی (زیر نظر مدیرکل برنامه ریزی اقتصادی) و نهادهای اداری لازم
- ب - ایجاد ترتیبیاتی برای جلوگیری از بیکاری گسترده (به مسئولیت وزارت کار)
- ج - اعطای امتیازات ترجیحی به بومی ها
- د - استفاده گسترده از خدمات مشاوره ای و تخصصی
- ه - تلاش برای ایجاد جو مناسب برای سرمایه گذاری بخش خصوصی و طراحی بازارهای مالی
- و - سیستماتیک بودن
- ز - تعهد و اقتدار لازم در اجرای خصوصی سازی
- ح - توجه به پیامدهای واگذاری مالکیت بر توزیع ثروت

مالزی و دستاوردهای بعد از خصوصی سازی

پرداخت های امتیاز، مالیات های شرکت ها، پس اندازهای ناشی از کاهش هزینه های عمومی، انتقال ۱۷۵۰۰ شاغل به بخش خصوصی، صرفه جویی در هزینه ی سرمایه ای دولت تا ۳/۴۹ میلیارد، RM (برق، گاز و ساختمان). لذا امروزه مالزی به عنوان یک نمونه موفق در خصوصی سازی شناخته شده است. در کشورهای دیگر نیز این روند دیده می شود. به عنوان مثال در انگلستان از سال ۱۹۸۵ تمام بخش های ارتباطات دورواگذار شد و سالانه بیش از چندین میلیارد دلار از این بخش ها، سود بدست می آورد. هند نیز، با خصوصی سازی به قدرت اول صادرات نرم افزار در جهان تبدیل شد. برزیل هم که در سال ۱۹۹۴ کشوری بود که در مخابرات زبان ده بود، در سال ۲۰۰۵، با تغییر ساختار و خصوصی سازی، ۱۹ میلیارد دلار سوددهی داشت که نشان می دهد اگر خصوصی سازی به صورت تدریجی و در چهار چوب قوانین و مقررات و با دقت انجام شود، چه فوایدی را برای کشور خواهد داشت. ترکیه نیز نمونه دیگری در این زمینه است که با آزاد سازی و خصوصی سازی، رتبه اول را در منطقه کسب نمود. پاکستان هم با خصوصی سازی از عقب ماندگی مزمن نجات یافت. در مصر نیز به لطف خصوصی سازی، تلفن به روز شد.

کارهای انجام شده توسط کشورهای موفق پس از خصوصی سازی

مالزی ۱۸ سازمان تنظیم مقررات را بوجود آورده که به معنی تنظیم روابط بین مصرف کننده و بخش خصوصی و جلوگیری از زیاده خواهی یا سایر مسایلی است که احتمالاً رخ دهد. هندوستان هم از جمله کشورهایی است که اقداماتی را در این زمینه انجام داده و هیات های نظارت را ایجاد کرده تا خصوصی سازی به نحوی صحیح انجام شود و فعالیت های شرکت هایی که به بخش خصوصی واگذار می شود، تداوم داشته باشد. آنچه ضرورت تشکیل هیات های نظارتی در هند را ایجاد می کرد، مواردی همچون امور زیر بود:

-احتمال ایجاد انحصارات خصوصی

-تمایل به حداکثر رساندن سود

-حمایت از حقوق مصرف کننده

-ممانعت از تضييع اموال عمومي

-حذف مخارج غير مولد

-توجه به تحقيق، توسعه يا مشاركت در تغيير فن آوري

پس از خصوصی سازی باید دولت کارهایی را انجام دهد تا مانع مضرات خصوصی سازی شده و تداوم فعالیت ها را تضمین نماید. از جمله اینکه موارد زیر را اعمال نماید:

-خرید سهام و دارایی های شرکت ها در بخش های استراتژیک

-واگذاری یا تجدید ساختار در نحوه ی خصوصی سازی

-باقی ماندن بخش خصوصی به عنوان متصدی خدمات

دلایل ناکامی در خصوصی سازی

نا آشنایی مدیران اقتصادی کشور با مقوله خصوصی سازی طی بیش از ۱۰ سال گذشته و عدم استفاده از تجارب سایر کشورها در این زمینه، نوعی بدبینی به ((خصوصی سازی)) در افکار عمومی به وجود آورده است. به غیر از موارد استثنایی، عملکرد بخش خصوصی در واحدهای واگذار شده در مجموع منجر به افزایش بیکاری، کاهش تولید، کاهش راندمان، محروم شدن کارکنان واگذار شده از مزایای دولت و .... شده است که علل عمده آن ناآگاهی مدیران اقتصادی کشور به مقوله خصوصی سازی، عدم وجود یک الگوی جامع و سیستماتیک برای واگذاری و عدم وجود بخش خصوصی توانمند در کشور بوده که نتیجه آن گسترش موج مخالفت ها با خصوصی سازی در میان اقشار کارگری بوده است. ناگفته نماند خصوصی سازی بنا به دلایل متفاوت اما ریشه در علل یکسان، هیچکدام نتوانسته اند آنچه آن را بر روی کاغذ برنامه ریزی شده است در این امر موفق باشند. مهم ترین دلایل این ناکامی را می توان فهم نادرست از مقوله خصوصی سازی، نبود تعریف مناسب از این مقوله و فراتر از آن حرکت در مسیری بدون چشم انداز از پیش تعیین شده ارزیابی کرد. تحقیقات علمی نشان می دهد که خصوصی سازی در تمام جوامع پاسخی یکسان نمی دهد. به عنوان مثال خصوصی سازی در کشورهایی نظیر کانادا، مالزی، جمهوری چک، بعضاً لهستان و تا حدودی در نیجریه جواب داده است اما در برخی دیگر از کشورها نظیر هند پاسخی دوگانه می دهد. در این کشور بعضی فعالیت های بخش خصوصی جواب می دهد و بعضی دیگر جواب منفی داده است.

مهمترین دلایل ناکامی دولت در بحث خصوصی سازی طی سالهای اخیر را در سه سطح می توان بررسی کرد:

- سطح ارزشها
- سطح هنجارها
- سطح رفتارها

از دیگر ضعف های خصوصی سازی می توان به این مورد اشاره شود که، بسیاری از فعالیت هایی که بخش خصوصی از پتانسیل بالایی برای حضور در آن برخوردار است همچنان در تصدی بخش دولتی باقی می ماند و حوزه هایی برای واگذاری به بخش

خصوصی ارائه می‌شود که جدای از نبود جذابیت، مشتریان چندانی در این بخش ندارد. این مسئله باعث اظهار نظر برخی مبنی بر ناتوانی بخش خصوصی برای جایگزین شدن به جای بخش دولتی شده است.

روش تحقیق

روش تحقیق بستگی به اهداف و ماهیت موضوع و همچنین امکانات و منابع دارد. با توجه به این که در این تحقیق هدف بررسی آثار و پیامدهای مالی قبل و بعد از خصوصی‌سازی صنعت و معدن از طریق جمع‌آوری و پردازش داده‌ها می‌باشد، لذا پژوهش حاضر از نوع کاربردی و روش تحقیق پیمایشی - توصیفی می‌باشد.

ابزار گردآوری داده‌ها (اطلاعات)

هر پدیده از نظر کمی و کیفی ویژگی‌هایی دارد که آگاهی در مورد این ویژگی‌ها، به ماهیت و نحوه دستیابی به آنها وابسته است. این پدیده‌ها به عنوان متغیر در طول زمان دچار دگرگونی و تحول می‌گردند. هدف هر تحقیقی اعم از توصیفی یا تبیینی دستیابی به اطلاعات در مورد این تغییرات است. یافتن پاسخ و راه حل برای مسئله انتخاب شده در هر تحقیق، مستلزم دست یافتن به داده‌هایی است که از طریق آنها بتوان فرضیه‌هایی که به عنوان پاسخ‌های احتمالی و موقتی برای مسئله تحقیق مطرح شده‌اند را آزمون کرد.

ابزارهای گوناگونی برای به دست آوردن داده‌ها مانند مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه و مدارک و اسناد وجود دارد. هر یک از این ابزارها معایب و مزایایی دارند. هنگام استفاده از آنها باید مورد توجه قرار گیرند تا اعتبار پژوهش دچار خدشه نشود و از طرفی نقاط قوت ابزار تقویت گردد. هر پژوهشگر باید با توجه به ماهیت مسئله و فرضیه‌های مطرح شده یک یا چند ابزار را طراحی کند و پس از کسب شرایط لازم در مورد اعتبار این ابزارها، از آنها در جهت جمع‌آوری داده‌ها بهره‌جوید تا در نهایت از طریق پردازش و تحلیل این داده‌ها بتوان در مورد فرضیه‌ها قضاوت کرد. انتخاب ابزارها باید به گونه‌ای باشد که پژوهشگر بتواند از نحوه انتخاب ابزار خود دفاع کند و از این طریق دستاوردهای پژوهش خود را معتبر سازد.

پرسشنامه به عنوان یکی از متداول‌ترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات در تحقیقات پیمایشی، عبارت است از مجموعه‌ای از پرسش هدف مدار، که با بهره‌گیری از مقیاسه‌ای گوناگون، نظر، دیدگاه و بینش یک فرد پاسخگو را مورد سنجش قرار می‌دهد. جامعه آماری این پژوهش کارمندان بخش صنعت و معدن و قلمرو زمانی پژوهش سال ۱۳۹۳ می‌باشد و ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه می‌باشد.

فرضیه‌های پژوهش

۱- ترکیب سبد دارایی شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر می‌کند.
۲- نرخ بازده سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می‌یابد.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

این پژوهش دارای دو فرضیه می‌باشد که در ادامه به آزمون این فرضیه‌ها خواهیم پرداخت.
آزمون فرضیه اول:

فرضیه: ترکیب سبد دارایی شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر می‌کند.

در این مرحله از تحقیق برای متغیر ترکیب سبددارایی، از آماره $one\text{-}sample\ test$ برای سنجش وضعیت موجود استفاده شده است، بدین صورت که برای هر یک از ابعاد آماره زیر مورد آزمون فرض قرار می‌گیرد: چون ادعا ممکن است صحیح یا غلط باشد؛ بنابراین دو فرض ممکن در ذهن به وجود می‌آید:

فرض صفر آزمون: ترکیب سبد دارایی شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر نمی‌کند. ($\mu = 3$)

فرض مخالف آزمون: ترکیب سبد دارایی شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر می کند. ($\mu \neq 3$)

چنانچه متغیر ترکیب سبدها دارایی میانگین بالاتر از ۳ باشد، شرکت‌ها وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی خصوص ترکیب سبد دارایی آنها تغییر می کند و چنانچه متغیر ترکیب سبدها دارایی میانگین کمتر از ۳ باشد، شرکت‌ها وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی خصوص ترکیب سبد دارایی آنها تغییر نمی کند. نتایج بدست آمده از آزمون در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱- نتایج آزمون فرضیه اول

تفاوت میانگین	فاصله اطمینان میانگین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	T	میانگین	تعداد	ترکیب سبدها دارایی
-۱۱۶۷	-۵۳۰۵	-۳۲۳۶۱	۰/۰۰۳	۵۹	-۳/۱۳۰	۲/۶۷۶۴	۶۰	

با توجه به اینکه سطح معنی داری ۰,۰۰۳ و کمتر از مقدار ۰,۰۵ می باشد مؤید این مطلب است که فرض صفر رد می شود و آزمون معنی دار می باشد، پس فرض یک تأیید می گردد و در نتیجه فرضیه پژوهش ما تأیید می گردد. پس $\mu = 3$ نمی باشد و فرض صفر ($\mu \neq 3$) مورد تأیید است. با توجه به مقدار اختلاف میانگین که مقداری مثبت بوده و فاصله اطمینان تفاوت میانگین‌ها که دو مقدار مثبت است، فرض $\mu > 3$ مورد تأیید است.

آزمون فرضیه دوم:

فرضیه: نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می یابد.

در این مرحله از تحقیق برای متغیر نرخ بازده سرمایه‌گذاری، از آماره one- sample test برای سنجش وضعیت موجود استفاده شده است، بدین صورت که برای هر یک از ابعاد آماره زیر مورد آزمون فرض قرار می گیرد: چون ادعا ممکن است صحیح یا غلط باشد؛ بنابراین دو فرض ممکن در ذهن به وجود می آید:

فرض صفر آزمون: نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش نمی یابد. ($\mu = 3$)

فرض مخالف: نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می یابد. ($\mu \neq 3$)

چنانچه متغیر نرخ بازده سرمایه‌گذاری دارایی میانگین بالاتر از ۳ باشد، نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می یابد؛ و چنانچه متغیر نرخ بازده سرمایه‌گذاری دارایی میانگین کمتر از ۳ باشد، نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش نمی یابد.

نتایج بدست آمده از آزمون در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲- نتایج آزمون فرضیه دوم

تفاوت میانگین	فاصله اطمینان تفاوت میانگین	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	درجه آزادی	T	میانگین	تعداد	نرخ بازده سرمایه‌گذاری های
-۳۱۴۳	-۰۲۱۶	-۱۶۷۹۵	۰,۰۲۵	۵۹	-۲/۲۹۷	۲/۸۳۲۱	۶۰	

با توجه به اینکه سطح معنی داری ۰,۰۲۵ و کمتر از مقدار ۰,۰۵ می باشد مؤید این مطلب است که فرض صفر رد می شود و آزمون معنی دار می باشد، پس فرض یک تأیید می گردد و در نتیجه فرضیه پژوهش ما تأیید می گردد. پس $\mu = 3$ نمی باشد و فرض صفر ($\mu \neq 3$) مورد تأیید است. با توجه به مقدار اختلاف میانگین که مقداری مثبت بوده و فاصله اطمینان تفاوت میانگین ها که دو مقدار مثبت است، فرض $\mu > 3$ مورد تأیید است.

بحث و نتیجه گیری

آزمون پایایی (قابلیت اطمینان) پرسشنامه

هدف ومنظور از سنجش پایایی وثبات پرسش نامه دقت آن است چنان چه این تحقیق توسط فرد دیگری یا همان محقق در یک فاصله زمانی کوتاه چندین بار بر روی یک گروه واحد از افراد اجرا کنیم به نتایج مشابه با نتایج فعلی دست یابد. چندین روش برای تعیین پایایی پرسش نامه وجود دارد که یکی از این روش ها استفاده از ضریب آلفای کرونباخ میباشد. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه گیری مانند پرسشنامه یا آزمون هایی که خصیصه های مختلفی را اندازه می گیرند، به کار می رود. برای محاسبه آن این گونه عمل می شود که ابتداء باید واریانس نمره های هر مجموعه سئوالهای پرسشنامه (زیر آزمون) و واریانس کل را محاسبه کرد. سپس با استفاده از فرمول میزان پایایی (r_α) که به صورت زیر می باشد، را محاسبه کنیم.

$$r_\alpha = \frac{j}{j-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^j S_i^2}{S_{total}^2} \right)$$

ل=تعداد زیرمجموعه سئوال های پرسشنامه یا آزمون.

S_{2i} = واریانس زیر آزمون i ام. S_{Total}^2 = واریانس کل آزمون.

ضرایب پایایی آزمونهایی که به عنوان ابزار تجربی به کار می روند باید حدود ۹۰٪ ویا بالاتر از آن باشند تا بتوان آنها را به عنوان ابزاری معتبر وپایا در موقعیتهای مختلف به کاربرد، در حالی که ضرایب اعتبار ۷۰٪ و بیشتر برای مقاصد پژوهش کفایت می کند (شریفی، ۱۳۸۰).

سپس میزان اعتبار هر یک از متغیر ها از طریق برنامه SPSS محاسبه گردیده و در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۳- میزان اعتبار متغیر ها

متغیر	آلفای کرونباخ
ترکیب سبد دارایی	۰,۷۱۴
نرخ بازده سرمایه گذاری های	۰,۸۶۲

چون مقدار ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از حد قابل قبول (برای چنین مقاصد کاربردی ۰/۷۰) می باشد لذا می توان ادعا کرد که پرسشنامه مورد نظر در تمام ابعاد دارای پایایی قابل قبول می باشد.

آزمون فرضیه ها

تحقیقات همواره با سؤال و فرضیه شروع می شوند. بسیاری از تحقیقات از مرحله سؤال گذشته و به مرحله فرضیه می رسند. فرضیه حدسی زیرکانه در باره پارامتر جامعه است. به فنون آماری مناسب برای تحلیل صحت و یا نادرستی فرضیه ها، فنون " آزمون فرض آماری" گفته می شود. به طور کلی هدف " آزمون فرض آماری" تعیین این موضوع است که با توجه به اطلاعات به دست آمده از داده های نمونه، حدسی که در باره خصوصیتی از جامعه می زنیم به طور قوی تأیید می شود یا نه. این حدث بنا به تحقیق، نوعاً شامل ادعایی در باره مقدار یک پارامتر جامعه است. در واقع هر حکمی در باره جامعه را یک فرض آماری می نامند که قابل قبول بودن آن باید بر مبنای اطلاعات حاصل از نمونه گیری از جامعه بررسی شود.

چون ادعا ممکن است صحیح یا غلط باشد؛ بنابراین دو فرض ممکن در ذهن به وجود می آید:

- ادعای صحیح است (فرض H_0)

- ادعای غلط است (فرض H_1)

با به کار بردن اطلاعاتی که از مشاهدات نمونه به دست می‌آید، تصمیم گیرنده باید یکی از دو تصمیم یا استنباط را انتخاب کند:

- فرض H_1 را رد کند و نتیجه بگیرد که H_0 به وسیله داده‌ها تأیید می‌شود.
  - فرض H_1 را رد نکند و نتیجه بگیرد که H_0 به وسیله داده‌ها تأیید نمی‌شود.
- فرآیند انتخاب یکی از دو تصمیم فوق را "آزمون فرض آماری" می‌نامند.

آزمون تی یک نمونه‌ای، که ساده‌ترین نوع است، تعیین می‌کند که آیا میانگین مشاهده شده در مقایسه با یک مقدار معین تعیین شده، متفاوت است یا خیر. در این مطالعه پس از جمع‌آوری اطلاعات و وارد نمودن آنها در نرم افزار آماری **spss19** با استفاده از روشهای آمار توصیفی (جداول توزیع فراوانی و درصد، شاخصهای آماری مانند میانگین و انحراف معیار) اقدام به توصیف متغیرها و بررسی آزمون سؤالات تحقیق با استفاده از روشهای آمار استنباطی مانند آزمون تی استیودنت در حالت یک نمونه ای (one sample t-test) استفاده شده است.

$$t = \frac{\bar{x} - \mu_0}{\frac{s_x}{\sqrt{n}}}$$

$\bar{X}$ = میانگین نمونه.

μ_0 = میانگین مفروض

s_x = انحراف معیار نمونه

n = اندازه نمونه

تصمیم گیری:

اگر مقدار t محاسبه شده از مقدار t جدول کوچکتر ($|t_c| < |t_{\alpha/2, df}|$) باشد، با اطلاعاتی که در اختیار داریم نمی‌توانیم فرض H_0 را رد کنیم. به عبارتی دیگر آزمون معنی دار نمی‌باشد؛ و برعکس اگر $|t_c| \geq |t_{\alpha/2, df}|$ باشد، فرض H_0 رد می‌شود و می‌گوییم آزمون معنی دار می‌باشد.

در عمل از نرم افزارهای آماری برای محاسبه و تحلیل داده‌ها استفاده می‌شود که در قضاوت رد یا پذیرش فرضیه‌های تحقیق، در خروجی نرم افزارهای آماری به خصوص نرم افزار **spss19** که در این مطالعه نیز از آن استفاده شده است، مقداری به نام سطح معناداری (sig) یا همان **P-value** دیده می‌شود که چنانچه این مقدار از خطای 0.05 کوچکتر باشد، می‌گوییم آزمون معنی دار و فرض تحقیق پذیرفته می‌شود. ولی اگر مقدار **sig** بزرگتر یا مساوی سطح معناداری 0.05 باشد، آزمون معنی دار نبوده و فرض تحقیق را نمی‌توان پذیرفت.

آزمون فرضیه اول:

فرضیه: ترکیب سبد دارایی شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر می‌کند.

نتایج بدست آمده از آزمون این فرضیه نشان می‌دهد که فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که ترکیب سبد دارایی شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی و خصوصی تغییر می‌کند.
آزمون فرضیه دوم:

فرضیه: نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می‌یابد.

نتایج بدست آمده از آزمون این فرضیه نشان می‌دهد که فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که نرخ بازده سرمایه‌گذاری های شرکت‌های وموسسات تحت پوشش صنعت و معدن در گذر از شکل دولتی به خصوصی افزایش می‌یابد.

کاربردهای پژوهش

اگر عمیق و دقیق بیندیشیم درمی یابیم که کلید رشد و توسعه اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جوامع پیشرفته در جهات مختلف علمی تحقیقات و بررسی های مستند و دقیق آن جوامع بوده است. آنان از طریق کشف دانش نو و حقایق بر مشکلات چیره شده و در انجام امور مجهز تر و موفق تر شده اند. لذا با توجه به اهمیت خصوصی سازی به عنوان عامل بسیار مهم و اساسی در کشور لازم است یافته ای پژوهشی حاصل از بررسی ها و تحقیقات در خصوص خصوصی سازی در اختیار برنامه ریزان و مسئولین ادارت قرار گیر و آنان با استناد به آن یافته های پژوهشی مشکلات و مسائل را شناسایی و بررسی کرده و در جهت حذف و یا حداقل کاهش آنها تدابیری بیندیشند به طور کلی یافته های این پژوهش می تواند در موارد ذیل کاربرد داشته باشد.

- تقویت حقوق مالکیت خصوصی، تغییر ساختار شرکتها، آزاد سازی و مقررات زدایی، اصلاح مقررات، اصلاح ساختار مالی (بویژه بازار سرمایه) و بازار نیروی کار.
- تشویق و هدایت در جهت توسعه بخش خصوصی به منظور تحریک رقابت و ورود تولید کنندگان به بازار.
- واگذاری مؤسسات عمومی دولتی به بخش خصوصی (تغییر مالکیت).

در اکثر کشورها، خصوصی سازی به عنوان روشی جهت منطقی کردن ساختار اقتصادی، کاهش فشارهای مالی واحد های دولتی، بالابردن کارائی منابع، گسترش مالکیت، تجهیز منابع مالی، حداکثر استفاده از تخصص های موجود، تقویت انگیزه های کاری، کاهش بوروکراسی، مقابله با کسری در تراز پرداخت ها، کسب درآمد و کاهش بار سنگین خدمات دولت پذیرفته شد بطوری که شمار کثیری از کشورها یا این سیاست را انجام دادند یا در حال اجرای آن هستند. اهداف خصوصی سازی در هر کشور با توجه به سیاستها، برنامه های اقتصادی و راهبردهای کلی جامعه اتخاذ می شود. از آنجایی که راهبردها و برنامه های اقتصادی در کشورها متفاوت است در نتیجه خصوصی سازی نیز در هر کشور به دنبال اهداف ملی و بومی خاص است و در هر کشور ممکن است اهداف خاص در اولویت قرار گیرد. در کشورهای صنعتی پیشرفته و توسعه یافته از نظر اقتصادی، فرآیند خصوصی سازی به دنبال اهدافی مانند افزایش کارائی، کسب درآمد و کاهش بار مالی دولت است در حالی که در کشورهای در حال توسعه با توجه به مشکلات و شرایط توسعه نیافتگی، خصوصی سازی به دنبال اهداف وسیع تری است و باید به مشکلات و تنگناهای بیشتری پاسخ دهد. در این کشورها، بالابردن کارائی تخصیص منابع، استفاده بهینه از منابع مالی شرکتها، کاهش حجم دخالت دولت در اقتصاد، سپردن تخصیص منابع به مکانیزم خود سامان بخش بازار، مقابله با نقدینگی سرگردان، ایجاد فضای رقابتی و امن برای سرمایه گذاری های بلند مدت، دستیابی به فنون جدید مدیریت، دسترسی به سرمایه و تکنولوژی خارجی و در نهایت هدف های توزیع ثروت و درآمد از مهم ترین هدف هایی هستند که خصوصی سازی دنبال می کند.

با توجه به مطالب مورد اشاره، مهم ترین اهداف خصوصی سازی که بیشتر مورد توجه و استفاده قرار گرفته اند عبارتند از:

- افزایش رقابت و بهبود کارایی در مدیریت و عملیات مؤسسات اقتصادی
  - کاهش نقش مستقیم دولت در فعالیت های اقتصادی
  - تقلیل هزینه های بودجه ای دولت ناشی از پرداخت یارانه و هزینه های سرمایه ای
  - توسعه بازارهای سرمایه داخلی و دستیابی به سرمایه، تکنولوژی و منابع مالی خارجی
- آنچه از فرایند خصوصی سازی مورد انتظار است اصلاح، استقلال و انعطاف پذیری لازم در نظام مدیریت و انتقال مالکیت واحدهای دولتی به اشخاص حقیقی و حقوقی است. بنابراین خصوصی سازی هنگامی می تواند منجر به افزایش کارایی داخلی بنگاه ها و مؤسسات دولتی شود که انتقال مالکیت را در پی داشته باشد. در غیر این صورت مهم ترین هدف خصوصی سازی یعنی (افزایش کارایی) نادیده گرفته شده است.

خصوصی سازی بنگاه ها و مؤسساتی که دارای شرایط انحصاری هستند اگر چه واگذاری این واحدها باعث افزایش کارائی داخلی بنگاه ها و مؤسسات اقتصادی می شود ولی ممکن است باعث کاهش کارایی تخصیص منابع در سطح کلان شود زیرا انحصارات بخش خصوصی در صورت قدرتمند شدن همواره این خطر را به همراه داشته که تخصیص بهینه منابع در سطح جامعه را دچار اختلال کند و از قدرت انحصاری خود به نفع منافع فردی و گروهی استفاده کنند. بنابراین اگر نتوان بنگاه ها و مؤسسات

خصوصی شده را در وضعیت و شرایط رقابتی قرار داد، باید یک جابجایی میان افزایش کارایی داخلی بنگاه و کارایی تخصیص منابع را پذیرفت.

به هر حال باید به نقش رقابت در فرایند خصوصی سازی توجه ویژه شود. ایجاد فضای رقابتی مهم‌ترین مزیت، بهترین شاخص و نشانه حیات نظام اقتصادی است و هر عاملی که مانع از ایجاد شرایط رقابت در بازار شود کارکرد سالم مکانیزم بازار را مختل کرده و موجب عدم کارایی در اقتصاد حاکم می‌شود. خصوصی سازی با تعریف فرصت‌های جدید برای مشارکت بخش خصوصی و فعالیت‌های اقتصادی و کاهش حجم تصدی‌گری‌های دولت سروکار دارد. به عبارت دیگر هدف از خصوصی سازی چیزی جز اصلاح ساختار دولت و حذف انحصار نخواهد بود. بنابراین اجرای خصوصی سازی به هر هدف دیگری جز این موارد نمی‌تواند منطقی و یا لاقط اقتصادی تلقی شود.

پیشنهادات کاربردی پژوهش

با توجه به یافته‌های پژوهش موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- ۱- به نقاط قوت و ضعف ترویج خصوصی که برای توسعه یک استراتژی پیوسته صحیح میان سیستم‌های ترویج خصوصی و دولتی مناسب به نظر می‌رسد، توجه شود.
- ۲- ترویج ارائه شده توسط آژانس‌های خصوصی، باید با قانون، جریانی طبیعی داشته باشند.
- ۳- روزنامه‌ها و سایر رسانه‌ها، بعنوان کانال‌های مؤثر انتقال تکنولوژی در نظر گرفته شوند.
- ۴- توانایی پاسخگویی و کیفیت خدمات باید توسط بخش خصوصی تضمین شود.
- ۵- باید فضایی برای حفظ سلامت رقابت میان تمام اشخاص و سازمان‌های متولی خدمات ترویج خصوصی ایجاد شود.
- ۶- برای تنوع ترویج خصوصی باید فرصت‌هایی بوجود آید و برای ایجاد عدالت اجتماعی باید ترویج آموزش مدار ایجاد شود.

پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

پژوهشگران علاقه مندبه این مبحث می‌توانند برای تکمیل یافته‌های پژوهش در این باره در زمینه‌های زیر تحقیق وسیع‌تری انجام دهند.

- اختصاص یک واحد درسی تحت عنوان خصوصی سازی در دانشگاه‌ها و بررسی دانشجویان در خصوص آن.
- بررسی پیامدهای خصوصی سازی در صنعت بیمه
- بررسی پیامدهای و موانع خصوصی سازی در شرکت‌های تعمیرات نیروی برق ایران
- بررسی رابطه بین خصوصی سازی و توانمندسازی روانشناختی کارکنان

منابع

۱. احمدی، علی، ۱۳۸۴، سیاست‌های کلی اصل ۴۴-مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۲. اسدی، شراره، ۱۳۹۲، مقاله خصوصی سازی بخش کشاورزی در کارآفرینی افق ۱۴۰۴ سال ۱۳۹۲
۳. آقابرابی، شهرام، ۱۳۸۹، پایان نامه بررسی پیامدهای خصوصی سازی صنعت بیمه.
۴. حقیقی، محمدعلی، ۱۳۷۵، بررسی و طراحی الگوی ساختاری مناسب برای خصوصی سازی بخش دولتی.
۵. دهقان، صادق، ۱۳۹۰، گروه مطالعات ایران در انسیتوت تکنولوژی ماسا چوست.
۶. رزاقی، ابراهیم، ۱۳۷۶، نقدی بر خصوصی سازی ایران، تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا.
۷. سعیدی، پرویز، ۱۳۹۰، جواد قزل سفومقاله بررسی تأثیر خصوصی سازی به عنوان بخشی از سیاست های کلی اصل ۴۴ بر سودآوری شرکت ها در راستای سند چشم انداز ۱۴۰۴
۸. سیلواری، محمد رضا، ۱۳۷۹، بررسی نوع مالکیت و عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه تهران.
۹. شاکری، عباسی، ۱۳۷۸، نکاتی اساسی در مورد خصوصی سازی، ماهنامه اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره های ۵ و ۶.
۱۰. صابری، محسن، ۱۳۸۹، خصوصی سازی نگاه امروز به چشم انداز فردا، تهران: پیک برق، انتشارات توانیر، شماره ۲۸۷.

۱۱. عرب مازار، علی اکبر، ۱۳۷۴، خصوصی سازی و تاثیر آن بر اشتغال، مجله اقتصاد و مدیریت، شماره های ۲۴ و ۲۵، ص ۲۳.
۱۲. فروغی، داریوش، ۱۳۷۸، تولید برق و آهنگ خصوصی سازی، مجله صنعت و ایمنی، شماره ۲۷.
۱۳. فیضی، طاهره، ۱۳۸۳، مبانی مدیریت دولتی، ج ۲. تهران: دانشگاه پیام نور.
۱۴. قالیباف اصل، حسن، ۱۳۸۴، بررسی اثر نوع مالکیت بر عملکرد شرکت ها تجربه خصوصی سازی در ایران (، تحقیقات مالی، شماره ۱۹.
۱۵. قرا باغی، علیرضا، ۱۳۸۴، تحلیلی بر قانون برنامه چهارم - انتشارات آموزش عالی صنعت آب و برق.
۱۶. گل محمدی، عزیز، ۱۳۷۹، ارزیابی نتایج خصوصی سازی در شرکت برق استان ایلام، پایان نامه کارشناسی ارشد موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.
۱۷. متوسلی، محمود، ۱۳۷۳، خصوصی سازی یا ترکیب مطلوب دولت و بازار، تهران، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
۱۸. منصوری، جهانگیری ۱۳۸۴، قانون اساسی-نشر دیدار، چاپ ۲۳.